

ג

כג וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדֵי נְתַתִּי מִן־הַגְּלֶעֶד וְעַד־נַחַל אַרְנֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וּגְבֹל וְעַד כד יִבֶּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן: וְהָעֲרָבָה וְהַיַּרְדֵּן וּגְבֹל מִכַּנְזַת וְעַד ים כה הָעֲרָבָה יַם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁר־תִּפְסְגָה מִזְרָחָה: וְאַצּוּ אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים כו תַּעֲבֹרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל: וְרַק נְשִׁיכֶם וְטַפְכֶם כז וּמִקְנֵכֶם יִדְעֵתִי כִּי־מִקְנֵה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעַרְיֹכֶם אֲשֶׁר נְתַתִּי לָכֶם: עַד וְאֲשֶׁר־יִנִּיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כַּכֶּם וַיִּרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְשַׁבְתֶּם אִישׁ לְיִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר נְתַתִּי לָכֶם: כח וְאֶת־יְהוֹשׁוּעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאֵת אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנֵי הַמַּלְכִים הָאֵלֶּה בֶּן־יַעֲשָׂה יְהוָה לְכָל־הַמַּמְלָכוֹת כט אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר שָׁמָּה: לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם ד א לָכֶם: וְאַתְחַנֵּן אֶל־יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר: ו וְאַתְחַנֵּן ב אֲדַנִּי יְהוָה אַתָּה הַחֲלוֹת לְהִרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־גְּדֻלְךָ וְאֶת־יַדְךָ הַחֲזָקָה

תרגום אונקלוס

כג וְלִשְׁבִטָא דְרְאוּבֵן וְלִשְׁבִטָא דְגֵד יְהִיבִית מִן גְּלֶעֶד וְעַד נַחֲלָא דְאַרְנֹן גוּ נַחֲלָא וְתַחוּם וְעַד יִבְקָא דְנַחֲלָא תַחוּם בְּנֵי עַמּוֹן כד וּמִיִּשְׂרָא וַיִּרְדְּנָא וְתַחוּמָהּ מִגְּנוּסָר וְעַד יִמָּא דְמִיִּשְׂרָא יִמָּא דְמִלְחָא תַחוּת מִשְׁפָּךְ מִרְמַתָּא מְדִינַחָא כה וּפְקַדִּית יִתְכּוֹן בְּעַדְנָא הִיא לְמִימֵר יי אֱלֹהֵיכֶם יְהִיב לְכוֹן ית אַרְעָא הַדָּא לְמִירְתָּהּ מְזוּזִין תַּעֲבֵרוּן קְדָם אַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל מְזוּזֵי חֵילָא כו לְחוּד נְשִׁיכֶם וְטַפְלֵיכֶם וּבְעִירְכוֹן יִדְעָנָא אַרְי בְּעִיר סָגִי לְכוֹן יתְכוֹן בְּקִרְוִיכֶם דִּי יְהִיבִית לְכוֹן כז עַד דִּי יִנִּיחַ יי לְאַחֵיכֶם פְּתוּכֹן וַיִּתְנוּן אַף אַנוּן ית אַרְעָא דִּי אֱלֹהֵיכֶם יְהִיב לְהוֹן בְּעַבְרָא דִּירְדְּנָא וְתַחוּבוֹן גְּבֵר לִירְתָּתָהּ דִּי יְהִיבִית לְכוֹן כח וַיִּתְּ יְהוֹשׁוּעַ פְּקִדִית בְּעַדְנָא הִיא לְמִימֵר עֵינֶיךָ חֲזָאן ית פֶּל דִּי עַבְד יי אֱלֹהֵיכֶם לְתַרְוִין מַלְכֵינָא הָאֵלִין פֶּן יַעֲבֵד יי לְכָל מַלְכּוֹתָא דִּי אֵת עֹבֵר לְתַמָּן כט לֹא תִדְחַלוּן מִנְהוֹן אַרְי יי אֱלֹהֵיכֶם מִימְרָה א וְצִלִּיתִי קְדָם יי בְּעַדְנָא הִיא לְמִימֵר ב יי אֱלֹהִים אֵת שְׂרִיתָא לְאַחְזָאָה ית עַבְדְּךָ ית רְבוּתְךָ וַיִּתְּ יִדְךָ תַּקְפָּתָא מַגִּיחַ לְכוֹן:

פירוש רש"י

דְּבַר אַחֵר, זֶה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה לְשׁוֹנוֹת שְׁנִקְרָאת תַּפְלָה, כְּדָאִיתָא בְּסַפְרֵי: בְּעֵת הַהוּא. לְאַחֵר שְׁכַבְשְׁתִּי אֶרֶץ סִיחּוֹן וְעוֹג, דְּמִיתִי שְׁמָא הָתֵר הַנְּדָר: לֵאמֹר. זֶה אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה מְקוּמוֹת שְׁאֵמֵר מִשָּׁה לְפָנֵי הַמְּקוֹם, אִינִי מְנִיחָךְ עַד שְׁתוּדִיעֵנִי אִם תַּעֲשֶׂה שְׁאֵלְתִי אִם לֹא: (ב) ה' אֱלֹהִים. רַחוּם בְּדִין: אַתָּה הַחֲלוֹת לְהִרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ. פֶּתַח לְהִיּוֹת עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, אַף עַל פִּי שְׁנַגְזָרָה גְּזָרָה. אָמַר לוֹ, מִמָּךְ לְמַדְתִּי, שְׁאֵמֵרְךָ לִי "וְעַתָּה הִנִּיחָה לִּי" (שְׁמוֹת כד:כח), וְכִי תוֹפֵס הִיִּיתִי בְךָ, אֶלָּא לְפַתַּח פֶּתַח, שְׁבִי הִיָּה תְלוּי לְהַתְפַּלֵּל עֲלֵיכֶם, כְּמוֹ כֵן הִיִּיתִי סְבוּר לְעֲשׂוֹת עֲכָשְׁיוֹ: אֶת גְּדֻלְךָ. זֶה מַדַּת טוֹבָךְ, וְכֵן הוּא אֹמֵר "וְעַתָּה יִגְדֵל נָא כַח אֲדֹנָי" (בַּמִּדְבָּר יג:ז): וְאֵת יִדְךָ. זֶה יְמִינְךָ שֶׁהִיא פְּשׁוּטָה לְכָל בְּאֵי עוֹלָם: הַחֲזָקָה. שְׁאֵתָה כּוֹבֵשׁ בְּרַחֲמִים אֶת מַדַּת הַדִּין בְּחֲזָקָה:

(כג) תּוֹךְ הַנַּחַל וּגְבֹל. כָּל הַנַּחַל וְעַד מַעְבַּר לְשַׁפְתּוֹ, כְּלוּמַר, עַד וְעַד בְּכָלֵל, וְיִוְתֵר מִכֵּן: (כד) מִכַּנְזַת. מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן הַמַּעְרָבִי הִיא, וְנַחֲלַת בְּנֵי גַד מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן הַמְּזוּרָחִי, וְנַפֵּל בְּגוֹרְלָם רַחֵב הַיַּרְדֵּן כְּנַגְדָם וְעוֹד מַעְבַּר שְׁפָתוֹ עַד כַּנְזַת, וְזֶהוּ שְׁנַאֲמַר "וְהַיַּרְדֵּן וּגְבֹל", הַיַּרְדֵּן וּמַעְבַּר לוֹ: (כה) וְאַצּוּ אֶתְכֶם. לְבְנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גַד הִיָּה מְדַבֵּר: לְפָנֵי אַחֵיכֶם. הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְחָמָה, לְפִי שְׁהָיוּ גְבוּרִים וְאוֹיְבִים נוֹפְלִים לְפָנֵיהֶם, שְׁנַאֲמַר "וְיִטְרַף זְרוּעַ אַף קִדְקִד" (דְּבָרִים כו:כ):

סדר ד (א) וְאַתְחַנֵּן. אֵינִי חַנוּן בְּכָל מְקוֹם אֶלָּא לְשׁוֹן מִתְנַת חַנּוּם. אַף עַל פִּי שֵׁישׁ לָהֶם לְצַדִּיקִים לְתַלּוֹת בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, אֵינִי מְבַקְשִׁים מֵאֵת הַמְּקוֹם אֶלָּא מִתְנַת חַנּוּם, לְפִי שְׁאֵמֵר לוֹ "וְחַנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֶחָד" (שְׁמוֹת כה:מ) אָמַר לוֹ בְּלִשׁוֹן "וְאַתְחַנֵּן".

ד אֲשֶׁר מִי־אֵל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וּכְגִבּוֹרֹתֶיךָ: ואתחנן

ג אֶעֱבְרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהַר הַטּוֹב

ד הַזֶּה וְהַלְבֵּנָן: וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה בִּלְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי

ה רַב־לָךְ אֶל־תּוֹסֵף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בַּדְּבַר הַזֶּה: עֲלֶה | רֹאשׁ הַפְּסָגָה וּשְׂא

ו עֵינֶיךָ יְמָה וּצְפֹנָה וְתִמְנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ כִּי־לֹא תַעֲבֹר

ז אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: וְצוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקֵהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי־הוּא יַעֲבֹר לְפָנַי

ח הַעַם הַזֶּה וְהוּא יִנְחִיל אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: וַנָּשִׁב בְּגֵיא מוֹל

בית פְּעוֹר:

ח וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל שָׁמַע אֶל־הַחֲקִים וְאֶל־הַמְּשֻׁפְּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְלַמֵּד אֶתְכֶם

ט אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם: לֹא תִסְפוּ עַל־הַדְּבַר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא

תִּגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם:

י עֵינֵיכֶם הֲרֹאוֹת אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל־הָאִישׁ אֲשֶׁר

תרגום אונקלוס

די את הוא אלהא דשכנתך בשמיא מלעלא ושלטי בארעא ולית דיעבד כעובדיך וכגברתך ג אעבר כען ואחזי ית ארעא טבתא די בעברא דירדנא טורא טבא הדין ובית מקדשא ד והוה רגז מן קדם יי עלי בדילכון ולא קביל מני ואמר יי לי סגי לך לא תוסף למללא קדמי עוד בפתגמא הדין ה סק לריש רמתא וזקוף עיניך למערבא ולצפונא ולדרומא ולמדינחא וחזי בעיניך ארי לא תעבר ית ירדנא הדין ו ופקד ית יהושע ותקפיה ואלמחי ארי הוא יעבר קדם עמא הדין והוא יחסן יתהון ית ארעא די תחזי ז ויתכנא בחילתא לקבל בית פעור ח וכען ישראל שמע לקמיא ולדינא די אנא מאלף יתכון למעבד בדיל דתיחון ותיחון ותיחון ית ארעא די יי אלהא דאבהתכון י הב לכון ט לא תוספון על פתגמא די אנא מפקד יתכון ולא תמנעון מנה למטר ית פקודיא די אלהתכון די אנא מפקד יתכון י עיניכון חזון ית די עבד יי בבעל פעור ארי כל גברא די

פירוש רש"י

אֲשֶׁר מִי אֵל וגו'. אינך דומה למלך בשׁר ודם, שיש לו יועצין וסנקטורין הממחין בידו כְּשֹׁרֵצָה לעשות חסד ולעבור על מדותיו, אתה אין מי ימחה בידך אם תמחול לי ותבטל גזרתך. ולפי פשוטו, "אתה החלות להראות את עבדך" מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב "ראה החלתי תת לפניך" (לעיל ג:א), הראני מלחמת שלשים ואחד מלכים: (ג) אֶעֱבְרָה נָּא. אין "נא" אלא לשון בקשה: הַהַר הַטּוֹב הַזֶּה. זו ירושלים: וְהַלְבֵּנָן. זה בית המקדש: (ד) וַיִּתְעַבֵּר ה'. נתמלא חמה: לְמַעַנְכֶם. בשבילכם אתם גרמתם לי, וכן הוא אומר "ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם" (תהלים מזמור קה שלנו:לב): רב לך. שלא יאמרו, הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן ומפציר. דבר אחר, "רב לך", הרבה מזה שמור לך רב טוב הצפון לך: (ה) וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ. בקשת ממני "ואראה את הארץ הטובה", אני מראה לך את כלה,

שנאמר "ויראהו ה' את כל הארץ" (להלן כו:ל): (ו) וְצוּ אֵת יְהוֹשֻׁעַ. על הטרחות ועל המשאות ועל המריבות: וְחִזְקֵהוּ וְאַמְצָהוּ. בדבריך, שלא ירד לבו לומר, כשם שנענש רבי עליהם כך סופי לענש עליהם, מבטיחו אני כי "הוא יעבור והוא ינחיל": כי הוא יעבר. אם יעבור לפניהם ינחלו ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי והוא ישב, "ויכו מהם אנשי העי וגו'" (יהושע ד:ו), וכיון שנפל על פניו, אמר לו, "קם לך" (שם יא), "קם לך" כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, "למה זה אתה נפל על פניך", לא כך אמרתי למשה רבך, אם הוא עובר עוברין ואם לאו אין עוברין: (ז) וַנָּשִׁב בְּגֵיא וגו'. ונצמדתם לעבודה זרה, ואף על פי כן "ועתה ישראל שמע אל החקים" (להלן ד:ח), והכל מחול לך, ואני לא זכיתי למחל לי: (ט) לא תספו. כגון חמש פרשיות בתפלין, חמשה מינין בלולב וחמש ציציות, וכן "לא תגרעו":

ד

יא הָלַךְ אַחֲרַי בְּעַל-פְּעֹור הַשְּׁמִידוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִקְרָבְךָ: וְאַתֶּם הַדְּבָקִים
 יב בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם: רְאֵה | לְמַדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים
 כָּאֲשֶׁר צִוִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֹּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה
 יג לְרִשְׁתָּהּ: וּשְׁמֵרְתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים
 יד אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם-חֲכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי
 הַגָּדוֹל הַזֶּה: כִּי מִי-גּוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר-לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כִּי־הוּא אֱלֹהֵינוּ
 טו בְּכָל-קְרָאנוּ אֵלָיו: וּמִי גּוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר-לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כְּכֹל
 טז הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי נָתַן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם: רַק הִשְׁמַר לְךָ וּשְׁמַר נַפְשֶׁךָ
 מְאֹד פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן-יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל
 יז יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתֶּם לְבַנְיָךָ וּלְבַנֵּי בְנֵיךָ: יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לְפָנַי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּחָרֵב בְּאָמַר יְהוָה אֵלַי הִקְהַל-לִי אֶת-הָעָם וְאִשְׁמַעַם אֶת-דְּבָרֵי
 אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה
 יח וְאֶת-בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן: וּתְקַרְבוּן וּתַעֲמְדוּן תַּחַת הָהָר וְהָהָר בְּעַר בְּאֵשׁ
 יט עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעַרְפֶּל: וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל
 כ דְּבָרִים אַתֶּם שׁוֹמְעִים וּתְמוֹנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוֹלַתִּי קוֹל: וַיִּגַּד לָכֶם
 אֶת-בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרִים וַיְכַתְּבֶם עַל-שְׁנֵי
 כא לְחוֹת אֲבָנִים: וְאֹתִי צִוָּה יְהוָה בְּעַת הַהוּא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים

תרגום אונקלוס

אז בָּתַר בַּעַל פְּעוֹר שְׁצִיָּה יִי אֱלֹהֶךָ מִבִּינְךָ יֵא וְאַתּוֹן דְּאִדְבָקְתוֹן בְּדַחְלָתָא וַיִּי אֱלֹהֶכּוֹן קְמִין כְּלַכּוֹן יוֹמָא דִּין יב חוּז דְּאַלְפִית יִתְכוּן
 קְמִיָּא וְדִינָיָא כְּמָא דִּי פְקִדְנִי יִי אֱלֹהֵי לְמַעְבַּד כֹּן בְּגו אֶרְעָא דִּי אַתּוֹן עֲלִין תְּמָן לְמִירְתָּה יג וְתִטְרוּן וְתַעְבְּדוּן אַרִי הִיא חֻכְמַתְכוֹן וְסוּכְלַתְנוּתְכוֹן
 לְעֵינֵי עַמְמִיָּא דִּי יִשְׁמַעוּן יִת כָּל קְמִיָּא הָאֵלִין וַיִּמְרוּן לְחוּד עִם חֲכִים וְסוּכְלַתְן עִמָּא רְבָא דִּדִּין יד אַרִי מִן עִם רַב דִּי לֵה אֱלֹהָא קְרִיב לֵה
 לְקַבְּלָא צְלוּתָהּ בְּעַדְן עֻקְתָּהּ כִּיִּי אֱלֹהֵנָא בְּכָל עַדְן דְּאַנְחָנָא מְצַלִּין קְדְמוּהֵי טו וּמִן עִם רַב דִּי לֵה קְמִין וְדִינִין קְשִׁיטִין כְּכֹל אֹרִיָּתָא הָדָא
 דִּי אָנָּא יֵהב קְדְמָכוֹן יוֹמָא דִּין טו לְחוּד אִסְתַּמַּר לְךָ וְטַר נַפְשֶׁךָ לְחַדָּא דִּילְמָא תְנַשִּׂי יִת פְּתַגְמִיָּא דִּי חוּז עֵינֶיךָ וְדִילְמָא יַעֲדוּן מִלְּבָבְךָ כֹּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ
 וְתַהוֹדְעִנוּן לְבַנְיָךָ וּלְבַנֵּי בְנֵיךָ יז יוֹמָא דִּי קַמְתָּא קְדָם יִי אֱלֹהֶךָ בְּחָרֵב כַּד אָמַר יִי לִי כְנוֹשׁ קְדְמִי יִת עִמָּא וְאִשְׁמַעֲנוּן יִת פְּתַגְמִי דִּי יִלְפוּן לְמַדְחַל
 קְדְמִי כָּל יוֹמִיָּא דִּי אַנּוּן קְמִין עַל אֶרְעָא וְיִת בְּנִיהוּן יִאֲלַפוּן יח וְקֶרְבַּתּוֹן וְקַמְתּוֹן בְּשׁוּלֵי טוּרָא וְטוּרָא בְּעַר בְּאִשְׁתָּא עַד צִיַּת שְׁמִיָּא
 חֲשׂוּכָא עֲנָנָא וְאַמִּיטָתָא יט וּמְלִיל יִי עִמְכוֹן מְגו אִשְׁתָּא קַל פְּתַגְמִין אַתּוֹן שְׁמַעִין וְדַמּוּת לִיתִיכוֹן חוּז אֱלֹהֶן קְלָא כ וְחוּי לְכוֹן יִת קְמָה
 דִּי פְקִיד יִתְכוֹן לְמַעְבַּד עֲשָׂרָא פְּתַגְמִין וּכְתַבְנוּן עַל תְּרִין לוחֵי אֲבָנִיָּא כא וְיִתִּי פְקִיד יִי בְּעַדְנָא הִיָּא לְאַלְפָּא יִתְכוֹן קְמִין וְדִינִין

פירוש רש"י

(יג) וּשְׁמֵרְתֶם. זו משנה: וַעֲשִׂיתֶם. כְּמִשְׁמַעוֹ: כִּי הוּא חֻכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם וְגו'. בזאת תחשבו חכמים ונבונים
 "לְעֵינֵי הָעַמִּים": (טו) חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים. הגונים ומקבלים:
 (טז) רַק הִשְׁמַר לְךָ וְגו' מִן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים. אִז כְּשֵׁלָא תִשְׁכַּחוּ
 אותם ותעשום על אמתתם, תחשבו חכמים ונבונים,

כב לַעֲשֹׂתְכֶם אֲתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד
 לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל־תְּמוּנָה בַּיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֵלֵיכֶם בְּחֹרֵב
 כג מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: פֶּן־תִּשְׁחַתּוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל־סִמָּל תִּבְנִית
 כד זָכַר אוֹ נִקְבָּה: תִּבְנִית כָּל־בְּהֵמָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ תִּבְנִית כָּל־צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר
 כה תָּעוֹף בַּשָּׁמַיִם: תִּבְנִית כָּל־רֶמֶשׂ בְּאֲדָמָה תִּבְנִית כָּל־דָּגָה אֲשֶׁר־בַּמַּיִם
 כו מִתַּחַת לָאָרֶץ: וּפָן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הַיָּרֵחַ
 וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחַת וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וַעֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר
 כז חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲתֶם לְכָל־הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם: וְאַתְּכֶם לָקַח יְהוָה
 וַיּוֹצֵא אֶתְכֶם מִכּוֹר הַבְּרָזִל מִמִּצְרַיִם לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם נַחְלָה בַּיּוֹם הַזֶּה:
 כח וַיְהִי־הָהֵאָנֹכִי בִּי עַל־דְּבָרֵיכֶם וַיִּשְׁבַּע לְבַלְתִּי עֲבֹרִי אֶת־הַיַּרְדֵּן
 כט וּלְבַלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחְלָה: כִּי
 אֲנֹכִי מֵת בְּאֶרֶץ הַזֹּאת אֵינְנִי עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וַיִּרְשְׁתֶּם
 ל אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת: הִשְׁמַרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה
 לא אֱלֹהֶיךָ: כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא אֵל קָנָא:

תרגום אונקלוס

לַנַּפְשֵׁיכֶם אֲרִי לֹא חֲזִיתוּן כָּל דְּמוֹת בְּיוֹמָא דִּי מַלִּיל יֵי עִמְכוֹן בְּחֹרֵב מַגּוֹ אֲשֶׁתָּא כַּג דִּילְמָא תַּחְבְּלוּן וְתַעֲבְדוּן לְכוּן צֶלֶם דְּמוֹת כָּל צוּרָא דְּמוֹת
 דְּכַר אוֹ נִקְבָּא כַּד דְּמוֹת כָּל בְּעִירָא דִּי בְּאַרְעָא דְּמוֹת כָּל צַפּוֹר גִּדְפָא דִּי פִּרְח בְּאֹר רִקִּיעַ שְׁמַיָּא כַּה דְּמוֹת כָּל רִחְשָׂא דִּי בְּאַרְעָא דְּמוֹת כָּל נוּנִי
 דִּי בְּמַיָּא מְלַרְע לְאַרְעָא כו וְדִילְמָא תְּזַקּוּף עֵינֵיךָ לְשְׁמַיָּא וְתַחְזִי ית שְׁמַשָּׂא וְיֵת סִיְהָרָא וְיֵת כּוֹכְבַיָּא כָּל חִילֵי שְׁמַיָּא וְתַטְעִי וְתַסְגּוּד לְהוּן וְתַפְלַחְנוּן
 דִּי זְמִין יֵי אֱלֹהֶיךָ יִתְהוּן לְכָל עַמְמַיָּא תַּחֲתוֹת כָּל שְׁמַיָּא כו וְיִתְכוּן קְרִיב יֵי לְדַחְלַתְהָ וְאַפְקִי יתְכוּן מִכּוֹרָא דְּפִרְזוּלָא מִמִּצְרַיִם לְמַהוּי לַה לְעַמָּא אַחְסָנָא
 כִּיּוֹמָא הַדִּין כַּה וּמִן קָדָם יֵי הוּהִי רְגוּ עֲלֵי עַל פִּתְגָמִיכוֹן וְקוּיִים בְּדִיל דְּלָא לְמַעֲבַר ית וְרַדְנָא וּבְדִיל דְּלָא לְמִיעֵל לְאַרְעָא טְבָא דִּי יֵי אֱלֹהֶיךָ יִהֵב לָךְ
 אַחְסָנָא כַּט אֲרִי אֲנָא מְאִית בְּאַרְעָא הָדָא לִית אֲנָא עֹבֵר ית וְרַדְנָא וְאַתּוּן עֹבְרִין וְתִירְתוּן ית אַרְעָא טְבָא הָדָא ל אַסְתְּמְרוּ לְכוּן דִּילְמָא תַּתְנַשּׁוּן
 ית קִנְיָא דִּי אֱלֹהֶיכוֹן דִּי גִזֵּר עִמְכוֹן וְתַעֲבְדוּן לְכוּן צֶלֶם דְּמוֹת כָּלָא דִּי פִקְדֵךְ יֵי אֱלֹהֶיךָ לֹא אֲרִי יֵי אֱלֹהֶיךָ מִיְמְרָה אֲשָׂא אֹכְלָא הוּא אֵל קָנָא

פירוש רש"י

(כג) סָמָל. צוּרָה: (כו) וּפָן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ. לְהִסְתַּכַּל בְּדַבָּר וְלִתְתֵּי לֵב לְטַעוֹת אַחֲרֵיהֶם: אֲשֶׁר חָלַק ה'. לְהַאֲרִי לָהֶם. דְּבַר אַחֵר, לְאַלְהוּת, לֹא מִנְעֵן מִלְטַעוֹת אַחֲרֵיהֶם, אֲלָא הַחֲלִיקִם בְּדַבְרֵי הַבְּלִיָּהִם, לְטַרְדָּם מִן הָעוֹלָם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "כִּי הַחֲלִיק אֱלֹהֵי בְּעִינָיו לְמִצָּא עוֹנוֹ לְשֹׁנְא" (תהלים מזמור לה שלנו:ג):
 (כז) מִכּוֹר. כּוֹר הוּא כְּלִי שְׁמוֹזְקִים בוֹ אֶת הַזֶּהָב: (כח) הַתְּאַנְף.

נִתְמַלָּא רְגִזוֹ: עַל דְּבָרֵיכֶם. עַל אוֹדוּתֵיכֶם, עַל עִסְקֵיכֶם:
 (כט) כִּי אֲנֹכִי מֵת וְיֵי אֵינְנִי עֹבֵר. מֵאַחַר שְׁמֵת מֵהִיכָן יַעֲבֹר, אֲלָא אִף עֲצָמוֹתַי אֵינִים עוֹבְרִים: (ל) תְּמוּנַת כָּל. תְּמוּנַת כָּל דְּבַר: אֲשֶׁר צִוָּךְ ה'. אֲשֶׁר צִוָּךְ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת: (לא) אֵל קָנָא. מִקְנָא לְנִקְוִים, אֲנַפְרַנְמַנְט בְּלַעֲזוֹ, מִתְחַרְהָ עַל רְגִזוֹ לְהַפְרַע מֵעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה:

ד

לב

כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשַׁנְתֶּם בְּאֶרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם וְעִשִׂיתֶם פְּסָלִים ח

ג

ואתחנן

לג תִּמְוֹנַת כָּל וְעִשִׂיתֶם הֲרַע בְּעֵינֵי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ: הַעִידֹתִי בְכֶם

הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֲבֹד תִּאֲבֹדוּן מֵהָרַ מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר

אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֵאָרִיכֶן יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשָּׁמַד

לד תִּשְׁמְדוּן: וְהַפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מְתֵי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר

לה יִנְהַג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה: וְעַבַּדְתֶּם־שָׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וְאֲבָן

לו אֲשֶׁר לֹא־יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּן וְלֹא יִרְיַחוּן: וּבִקְשַׁתֶּם מִשָּׁם

לז אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִצָּאָתָּ כִּי תִדְרָשׁוּנוּ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ: בִּצְרָ לְךָ

ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד־יהוה אלהיך

לח וְשָׁמַעַתָּ בְּקִלּוֹ: כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא

לט יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם: כִּי שְׂאֵל־נָא לְיָמִים רַאשֹׁנִים

אֲשֶׁר־הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמַן־הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים | אָדָם עַל־הָאָרֶץ וְלִמְקַצֶּה

הַשָּׁמַיִם וְעַד־קִצְהַ שְׁמַיִם הִנְהִיחָה כְּדָבָר הַגְּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמַע כְּמָהוּ:

מ הַשָּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאָשׁ כַּאֲשֶׁר־שָׁמַעַתָּ אֵתָּה וַיִּחִי:

תרגום אונקלוס

לב ארי תולידון בניו ובני בניו ותתעסקון בארעא ותחבלון ותעבדון צלם דמות כלא ותעבדון דביש קדם ?? אלהך לארגזא קדמוהי לג אסהדית בכון יומא דין ות שמיא וית ארעא ארי מיבד תיבדון בפריע מעל ארעא די אתון עבדון ות ירדנא לתמן למירתה לא תורכוון יומין עלה ארי אשתצאה תשתצון לד ויבדר ?? תכון בעממא ותשתארון עם דמנין בעממא די ידבר ?? תכון לתמן לה ותפלחון תמן לעממא פלחי טעותא עבד ידי אנשא אעא ואבנא די לא יחזון ולא שמעון ולא אכלין ולא מריחין לו ותתבעון מתמן ות דחלתא די אלהך ותשפח ארי תבעי מן קדמוהי בכל לך ובכל נפשך לו פד ייעוק לך וישפחנך כל פתגמא האלין בסוף יומיא ותתוב לדחלתא די אלהך ותקבל למימרה לה ארי אלהא רחמנא ?? אלהך לא ישבקנך ולא יחבלנך ולא יתנשי ית קמא דאבהתך די קיים להון לט ארי שאל כען ליומא קדמאי דהו קדמך למן יומא די ברא ?? אדם על ארעא ולמסיפי שמיא ועד סיפי שמיא ההוה כפתגמא רבא דדין או האשתמע כותה מ השמע עמא קל מימרא די ממלל מגו אשתא כמא די שמעת את ויתקים

פירוש רש"י

ולשון "לא ירפך" לשון לא יפעיל הוא, לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאצלו, וכן "אחזתיו ולא ארפנו" (שיר השירים פסוק לח), שלא נקד ארפנו. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל כמו "הרפה לה" (מלכים כא:ב) תן לה רפיון "הרף ממני" (להלן ח:יד) התרפה ממני: (לט) לימים ראשונים. על ימים ראשונים ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הברואים אשר מקצה אל קצה, זהו פשוטו. ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים, והוא השעור עצמו אשר מקצה אל קצה: הנהיה כדבר הגדול הזה. מהו הדבר הגדול, "השמע עם וגו'":

(לב) ונושנתם. רמו להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושתים שנה כמנין "ונושנתם", והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים ל"ונושנתם", כדי שלא יתקים בהם "כי אבד תאבדון", וזהו שנאמר "וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו" (דניאל ו:יא). צדקה עשה עמנו שמהר להביאה שתי שנים לפני זמנה: (לג) העידתי בכם. הנני מזמין להיות עדים שהתריתי בכם: (לה) ועבדתם שם אלהים. כתרגומו, משאתם עובדים לעובדיהם כאלו אתם עובדים להם: (לח) לא ירפך. מלהחזיק בך בידי, ו

ואתחנן

ד מא או | הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתה
 ובמופתים ובמלחמה ובכד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים ככל
 מב אשר-עשה לכם יהוה אלהיכם במצרים לעיניך: אתה הראת לדעת פי
 מג יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו: מן-השמים השמיעך את-קלו
 ליסרך ועל-הארץ הראך את-אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש:
 מד ותחת פי אהב את-אבתיך ויבחר בזרעו אחריו ויוצאך בפניו בכחו
 מה הגדל ממצרים: להוריש גוים גדלים ועצמים ממך מפניך להביאך
 מז לתת-לך את-ארצם נחלה פיוס הנה: וידעת היום והשבת אל-לבבך פי
 מז יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת אין עוד: ושמרת
 את-חקיו ואת-מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך
 אחריו ולמען תאריך ימים על-האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך
 כל-הימים:

תרגום אונקלוס

מא או נסין די עבד יי לאתגלאה למפרק לה עם מגו עם נסין באתין ובמופתין ובקרבא ובקרבא ובידא תקיפא ובזרעא מרמא ובחזונין רברבין
 ככל די עבד לכוון יי אלהכון במצרים לעיניך מה את אתחזיתא למדע ארי יי הוא אלהים לית עוד בר מנה מג מן שמיא אשמעך ית
 קל מימרה לאלפותך ועל ארעא אחיך ית אשתה רבתא ופתגמוהי שמעת מגו אשתא מד וחלף ארי רחיים ית אבהתך ואתרעי בבנוהי
 בתרוהי ואפקך במימרה בחילה רבא ממצרים מה לתרכא עממין רברבין ותקיפין מנך מן קדמך לאעלותך למתן לך ית ארעהון אחסנא
 כיומא הדין מו ותדע יומא דין ותתוב ללבך ארי יי הוא אלהא דשכנתה בשמיא מ לעלא ושליט על ארעא מלרע לית עוד מו ותטר ית
 קימוהי ית פקודוהי די אנא מפקדך יומא דין די ייטב לך ולבניך בתרך ובדיל דתוריק יומין על ארעא די יי אלהך יתב לך כל יומיא

פירוש רש"י

העליונים כף קרע את התחתונים וראו שהוא יחיד, לכך נאמר
 "אתה הראת לדעת": (מד) ותחת פי אהב. וכל זה תחת אשר
 אהב: ויוצאך בפניו. כאדם המנהיג בנו לפניו, שנאמר "ויסע
 מלאך האלהים ההלך וגו' וילך מאחריהם" (שמות יא:ה). דבר
 אחר, "ויוצאך בפניו", בפני אבותיו, כמה שנאמר "נגד אבותם
 עשה פלא" (תהלים מזמור עז שלנו:יב). ואל תתמה על שהזכירם
 בלשון יחיד, שהרי כתבם בלשון יחיד, "ויבחר בזרעו אחריו":
 (מה) מך מפניך. סרסו ודרשהו, להוריש מפניך גוים
 גדולים ועצומים ממך: פיוס הנה. כאשר אתה רואה היום:

(מא) או הנסה אלהים. הכי עשה נסים שום אלוה "לבוא
 לקחת לו גוי וגו'", כל הה"ן הללו תמיהות הן, לכך נקודות
 הן בחטף פתח, הנהייה הנשמע השמע הנסה: במסת. על ידי
 נסיונות הודיעם גבורותיו, כגון "התפאר עלי" (שמות ה:כו)
 אם אוכל לעשות כן, הרי זה נסיון: באתה. בסימנים להאמין
 שהוא שלוחו של מקום, כגון "מה זה בידך" (שם ב:כד):
 ובמופתים. הם נפלאות, שהביא עליהם מכות מפלאות:
 ובמלחמה. בים, שנאמר "כי ה' נלחם להם" (שם יא:יא):
 (מב) הראת. כתרגומו, "אתחזיתא", כשנתן הקדוש ברוך הוא
 את התורה פתח להם שבעה רקיעים וכשם שקרע את

ה א, ב אַז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש: לנס שמה רוצח
 אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ בְּבַל־יָדָעַת וְהוּא לֹא־שָׁנֵא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֹשׁ וְנָס
 ג אֶל־אֶחָת מִן־הָעָרִים הָאֵל וְחַי: אֶת־בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לְרֹאוּבֵנִי
 ד וְאֶת־רֶאֱמֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמְנַשֵּׁי: וְזֹאת הַתּוֹרָה
 ה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: אֵלֶּה הַעֲדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
 ו דָּבַר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּגִיא מוֹל
 ז בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבוֹן אֲשֶׁר הִכָּה
 ח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֲרָצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ | עוֹג
 ט מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח שְׁמֹשׁ: מִצְרַעַר
 אֲשֶׁר עַל־שֵׁפֶת־נַחַל אַרְנֹן וְעַד־הַר שִׂיאֵן הוּא חֶרְמוֹן: וְכָל־הָעֲרֻכָּה עֶבֶר
 הַיַּרְדֵּן מִזְרַחָה וְעַד יַם הָעֲרָבָה תַּחַת אֲשֶׁדֶת הַפְּסָגָה:

י וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת־הַחֻקִּים
 וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם
 יא, יב לַעֲשׂוֹתָם: יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ כְּרִית בְּחֵרֶב: לֹא אֶת־אֲבֹתֵינוּ כָּרַת
 יג יְהוָה אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנַחְנוּ אֵלֶּה פַּה הַיּוֹם כְּלָנוּ חַיִּים: פָּנִים |
 יד בְּפָנִים דְּבַר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהַר מְתוֹךְ הָאֵשׁ: אָנֹכִי עֹמֵד בֵּין־יְהוָה וּבֵינֵיכֶם
 בְּעֵת הַהוּא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת־דְּבַר יְהוָה כִּי יִרְאֶתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ

תרגום אונקלוס

א בכך יפרש משה תלת קרוין בעברא דירדנא מדנח שמשא ב למעירוק תמן קטולא די יקטול ית חברה בלא מנדעי והוא לא סני לה
 מאתמלי ומדקמוהי ויערוק לחד מן קרויא האלין ויתקים ג ית בצר במדברא בארעא מישרא לשבטא דראובן וית ראמות בגלעד לשבטא דגד
 וית גולן במתנן לשבטא דמנשה ד ודא אורייתא די סדר משה קדם בני ישראל ה אלין סהדוּתא וקניא ודינא די מליל משה עם בני ישראל
 במפקהון ממצרים ו בעברא דירדנא בחילתא לקבל בית פעור בארעא דסיחון מלכא דאמרא די יתב בחשבון די מחא משה ובני ישראל
 במפקהון ממצרים ז ויריתו ית ארעה וית ארעא דעוג מלכא דמתנן תרין מלכי אמרא די בעברא דירדנא מדנח שמשא ח מצרער די על פי
 נחלא דארנן ועד טורא דשיאן הוא חרמון ט וכל מישרא עברא דירדנא למדינחא ועד ימא דמישרא תחות משפך מרמתא י וקרא משה
 לכל ישראל ואמר להון שמע ישראל ית קניא וית דינא די אנא ממלל קדמיכון יומא דין ותלפון יתהון ותטרון למעבדהון יא יי אלהנא גזר
 עמנא קים בחרב יב לא עם אבהתנא גזר יי ית קימא דרא אלין עמנא אנחנא אלין הקא יומא דין כלנא קימין יג ממלל עם ממלל מליל יי
 עמכון בטורא מגו אשתא יד אנא הויתי קאם בין מימרא דיי וביניכון בערנא התיא לתואה לכון ית פתגמא דיי ארי דחלתון מקדם אשתא

פירוש רש"י

סדר ה (א) אז יבדיל. נתן לב להיות חרד לדבר שיבדילים, ואף
 על פי שאינן קולטות עד שיבדלו אותן שבארץ פנען אמר משה
 מצוה שאפשר לקימה אקומנה: בעבר הירדן מזרחה שמש. באותו
 עבר שבמזרחו של ירדן: מזרחה שמש. לפי שהוא דבוק נקודה
 רי"ש בחטף, מזרח של שמש, מקום זריחת השמש: (ד) וזאת
 התורה. זו שהוא עתיד לסדר אחר פרשה זו: (ה-ז) אלה העדות

ה	טו	וְלֹא־עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר:	אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר יָא	ואתחנן
		הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא־יְהִיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים		
	טז	עַל־פָּנָי: לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל כָּל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר		
	יז	בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא		
	יח	תַּעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹקֵד עֵינָי אֲבוֹת עַל־בָּנִים		
	יט	וְעַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבְעִים לְשָׁנָאֵי: וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים לְאַהֲבֵי וּלְשֹׁמְרֵי		
	כ	מִצְוֹתוֹ [מִצְוֹתַי]: לֹא תִשָּׂא		
		אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקָה יְהוָה אֶת אִשְׁר־יִשְׂא אֶת־שְׁמוֹ		
	כא	לְשׁוּא: שְׁמֹר אֶת־יּוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה		
	כב	אֱלֹהֶיךָ: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלֹאכְתֶּךָ: וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת		
		לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ־וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ־וְאִמָּתְךָ		
		וְשׁוֹרְךָ וְחֲמֹרְךָ וְכָל־בְּהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ		
	כג	וְאִמָּתְךָ כַּמִּוֶּדֶ: וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְאֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ		
		מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה עַל־כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־יּוֹם		
	כד	הַשַּׁבָּת: כִּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה		
		אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וּלְמַעַן יֵיטֵב לְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה		
	כה	אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: לֹא תִרְצַח		טו, טז
		תִּנְאֹף	וְלֹא תִגְנֹב	יז, יח
	כו	עַד שְׁוֹא: וְלֹא תַחְמֹד אִשְׁתִּי רַעֲךָ	וְלֹא	יט, כ
		תַּתְּאִיָּה בֵּית רַעֲךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתּוֹ שׁוֹרוֹ וְחֲמֹרוֹ וְכָל אֲשֶׁר		
	כז	לְרַעֲךָ: אֶת־הֵדְבָרִים	כא	חמישי

תרגום אונקלוס
מארעא דמצרים מבית עבדותא לא יאה לך אלה אחרן פר מני טו לא תעבד לך צלם כל דמות די בשמיא מלעלא ודי בארעא מלרע ודי במיא מלרע לארעא יו לא תסגוד להון ולא תפלהון ארי אנא יי אלהך אל קנא מסער חובי אבהן על בנין מרדין על דר תליתי ועל דר רביעי לשנאי כד משלמין בניא למחשי בתר אבהתהון יח ועבד טיבו לאלפי דרין לרחמי ולנטרי פקודי יט לא תימי בשמא דיי אלהך למגנא ארי לא יזכי יי ית די ימי בשמה לשקרא כ טר ית יומא דשבתא לקדשותה כמא די פקודך יי אלהך כא שתא יומין תפלה ותעבד כל עבדתך כב ויומא שביעאה שבתא קדם יי אלהך לא תעבד כל עבדא אתו וברך וברתך ועבדך ואמתך ותורך וחמורך וכל בעירך וגירך די בקרורך בדיל די ינוח עבדך ואמתך כותך כג ותדכר ארי עבדא הותיא בארעא דמצרים ואפקך יי אלהך מתמן בידא תקיפא וברעא מרממא על כן פקודך יי אלהך למעבד ית יומא דשבתא כד יקר ית אבוך וית אמך כמא די פקודך יי אלהך בדיל דירוכון יומיך ובדיל דייטב לך על ארעא דיי אלהך יחב לך כה לא תקטול נפש ולא תגוף ולא תגנב (נפשא) ולא תסעד בחברך סהדותא דשקרא כו ולא תחמד אתת חברך ולא תרוג בית חברך חקלה ועבדה ואמתה תורה וחמרה וכל די לחברך כז ית פתגמיא

אֲנֹכִי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים: לֹא יְהִי־לְךָ אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים עַל־פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל | כָּל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם | מִמֶּעַל
 וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּיָּם | מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא
 תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹקֵד עֵינֵי אַבֹּת עַל־בְּנֵים
 וְעַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רַבְעִים לְשָׁנָא וְעֵשָׂה חֹסֵד לְאֲלֹפִים לְאֹהֲבֵי וּלְשֹׂמְרֵי
 מִצְוֹתָי [מִצְוֹתַי]: לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא
 כִּי לֹא יִנְקֹה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: שְׁמֹר
 אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוֶּךָ | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שִׁשַּׁת יָמִים תַּעֲבֹד
 וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלַאכְתֶּךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת | לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה
 כָּל־מְלַאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ וְשׂוֹרְךָ וְחִמְרֶךָ וְכָל־בְּהֵמָתֶךָ
 וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ כָּמוֹךָ וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבְדֵי הָיִיתָ |
 בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְאֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְיָרֵעַ נְטוּיָה עַל־כֵּן
 צִוֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: כִּבֹּד אֶת־אָבִיךָ
 וְאֶת־אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן | וְיָרִיכוּ יְמֶיךָ וְלִמְעַן יֵטֵב לְךָ עַל
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: לֹא
 תִרְצַח: וְלֹא תִנְאַף:
 תִּגְנֹב: וְלֹא תַעֲנֶה בְרֵעֶךָ עֵד שׁוּא:
 תַחֲמֹד אִשֶׁת רֵעֶךָ וְלֹא תִתְאָוֶה בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ
 וְאִמְתּוֹ שׂוֹרוֹ וְחִמְרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ:

פירוש רש"י

תורה, במרה: (כג) וזכרת פי עבד היית וכו'. על מנת כן פדאך, שתהיה לו עבד ותשמור מצוותיו: (כד) כֹּאֲשֶׁר צִוֶּךָ. אף על כבוד אב ואם נצטוו במרה, שְׁנֹאֲמַר "שֵׁם שֵׁם לֹא חֵק וּמִשְׁפָּט" (שמות יא:מב): (כה) וְלֹא תִנְאַף. אין לשון נאוף אלא באשת איש: (כו) וְלֹא תִתְאָוֶה. "לֹא תרוג", אף הוא לשון חמדה, כמו "נחמד למראה" דמתרגמינן "דמרגג למחזי":

(יד) לאמר. מוסב על "דבר ה' עמכם בהר מתוך האש" לאמר "אנכי ה' וגו', ואנכי עומד בין ה' וביניכם": (טו) על פני. בכל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם. דבר אחר, כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כבר פרשתים: (כ) שמור. וכראשונות הוא אומר "זכור" (שמות טו:כז), שניהם בדבור אחד ובתיבה אחת נאמרו ובשמיעה אחת נשמעו: כֹּאֲשֶׁר צִוֶּךָ. קודם מתן

ה' האלה דבר יהוה אל-אל-כל-קהלכם בקור מתוך האש הענן והערפל קול
כח גדול ולא יסף ויכתבם על-שני לוחות אבנים ויתנם אלי: ויהי כשמעכם
את-הקול מתוך החושך והקר בער באש ותקרבוני אלי כל-ראשי
כט שבטיכם וזקניכם: ותאמרו הן הראנו יהוה אלהינו את-כבודו
ואת-גדלו ואת-קלו שמענו מתוך האש היום הזה ראנו פי-ידבר
ל אלהים את-האדם וחי: ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדלה הזאת
לא אם-יספים | אנחנו לשמע את-קול יהוה אלהינו עוד ומתנו: כי מי
כל-בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך-האש כמנו ויחי:
לב קרב אתה ושמע את כל-אשר יאמר יהוה אלהינו ואת | תדבר אלינו
לג את כל-אשר ידבר יהוה אלהינו אליך ושמענו ועשינו: וישמע יהוה
לד את-קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר יהוה אלי ששמעתי את-קול דברי
העם הזה אשר דברו אליך היטיבו כל-אשר דברו: מי-יתן והיה לבכם
זה להם לראיה אתי ולשמר את-כל-מצותי כל-הימים למען ייטב להם
לה, לו ולבניהם לעלם: לך אמר להם שובו לכם לאהליכם: ואתה פה עמד
עמדי ואדברה אליך את כל-המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמדם
לז ועשו בארץ אשר אנכי נתן להם לרשתה: ושמרתם לעשות כאשר צוה
לח יהוה אלהיכם אתכם לא תסרו ימין ושמאל: בכל-הדרך אשר צוה יהוה

תרגום אונקלוס

האלין מליל יי עם כל קהלכון בטורא מגו אשתא עננא ואמיטתא קל רב ולא פסק וכתבון על תרין לוחי אבניא ויהבנן לי כח והוה כד שמעכון ית
קלא מגו חשוכא וטורא בער באשתא וקרבתון לוחי כל רישי שבטיכון וסביכון כט ואמרתון הא אחזינא יי אלהנא ית יקרה וית רבותה וית קל מימרה
שמענא מגו אשתא יומא הדין חזינא ארי ימלל יי עם אנשא ויתקום ל וכען למא נמות ארי תיכלננא אשתא רבתא הדא אם מוספין אנחנא למשמע ית
קל מימרא דיי אלהנא עוד ומיתין אנחנא לא ארי מן כל בשרא די שמע קל מימרא דיי קימא ממלל מגו אשתא כותנא ואתקום לב קרב את ושמע ית כל
די יימר יי אלהנא ואת תמלל עמנא ית כל די מלל יי אלהנא עמך ונקבל ונעבד לג ושמיע קדם יי ית קל פתגמיכון במללותכון עמי ואמר יי לי שמיע
קדמי ית קל פתגמי עמא הדין די מלילו עמך אתקיננו כל די מלילו לה לוי די יהי לבא הדין להון למדחל קדמי ולמטר ית כל פקודי כל יומיא בדיל
דייטב להון ולבניהון לעלם לה אזל אמר להון תובו לכו למשכניכון לו ואת הקא קים קדמי ואמלל עמך ית כל תפקדתא וקימא ודינא די תלפנון
ויעבדון בארעא די אנא יחב להון למירתה לו ותטרון למעבד כמא די פקיד יי אלהכון יתכון לא תסטון מינא ושמאלא לח בכל ארחא די פקיד

פירוש רש"י

(כז) ולא יסף. מתרגמינן "ולא פסיק", [ולפי שמדת בשר ואלהי יסף, לא הוסיף להראות באותו פמבי: (לב) ואת תדבר
אלינו. התשתם את כחי כנקה, שנצטערת עליכם ורפיתם
את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה,
וכי לא היה יפה לכם ללמד מפי הגבורה ולא ללמד ממני:
ואחר, דבר אחר, לא היה פוסק, ומשלא היה פוסק
פי קולו חזק וקים לעולם. דבר אחר,

ואתחנן

ה אלהיכם אתכם תלכו למען תחיון וטוב לכם והארכתם ימים בארץ אשר תירשון: וזאת המצוה החקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה: למען תירא את יהוה אלהיך לשמר את כל חקתיו ומצותיו אשר אנכי מצוה אתה ובנך ובן בנך כל ימי חייך ולמען יארכן ימיה: ושמעתי ישראל ושמרת לעשות אשר ייטב לך ואשר תרבוץ מאד כאשר דבר יהוה אלהי אבותיך לך ארץ זבת חלב ודבש:

ו א, ב שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד: ואהבת את יהוה אלהיך כב ששי ו בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: והיו הדברים האלה אשר אנכי

תרגום אונקלוס

?? אלהכון יתכון תהכון בדיל דתיחון ויטב לכון ותורכון יומין בארעא די תירתון לט ודא תפקדתא קמניא ודיניא די פקיד ?? אלהכון לאלפא יתכון למעבד בארעא די אתון עברין תמן למירתה מ בדיל דתרחל קדם ?? אלהך למטר ית כל קמיהי ופקודיה די אנא מפקדך את וברך ובר בך כל יומי חייך ובדיל דירכון יומיך מא ויתקבל ישראל ותטר למעבד די ייטב לך ודי תסגון לחדא קמא די מליל ?? אלהא דאבהתך לך ארעא עבדא חלב ודבש

א שמע ישראל ?? אלהנא ?? חד ב ותרחם ית ?? אלהך בכל לבך ובכל נפשך ובכל נכסף ג ויהון פתגמניא האלין די אנא

פירוש רש"י

אחד" (זכריה כ:ב): (ב) ואהבת. עשה דבריו מאהבה, אינו דומה העושה מאהבה לעושה מיראה. העושה אצל רבו מיראה כשהוא מטריח עליו מניחו והולך לו: בכל לבבך. בשני יצריך. דבר אחר "בכל לבבך", שלא יהיה לבך חלוק על המקום: ובכל נפשך. אפלו הוא נוטל את נפשך: ובכל מאדך. בכל ממונך, יש לך אדם שמונו חביב עליו מגופו, לך נאמר "בכל מאדך". דבר אחר "ובכל מאדך", בכל מדה ומדה שמונך לך, בין במדה טובה בין במדת פרענות, וכן דוד אומר "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא" (תהלים מזמור קיד שלנו:ג) "צרה ויגון אמצא: ובשם ה' אקרא" (שם מזמור קיד שלנו:ג-ד): (ג) והיו הדברים. מה היא האהבה, "והיו הדברים האלה", שמתוך כך אתה מפיר בהקדוש ברוך הוא ומתדבק בדרכיו: אשר אנכי

(כז) ולא יסף. מתרגמין "ולא פסיק", וילפי שמדת בשך ודם אינן יכולין לדבר כל דבריהם בנשימה אחת, ומדת הקדוש ברוך הוא אינו כן, לא היה פוסק, ומשלא היה פוסק לא היה מוסיף, כי קולו חזק וקיים לעולם. דבר אחר, ולא יסף, לא הוסיף להראות באתו פמבי: (לב) ואת תדבר אלינו. התשתם את כחי כנקה, שנצטערת עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה, וכי לא היה יפה לכם ללמד מפי הגבורה ולא ללמד ממני:

סדר ו (א) ה' אלהינו ה' אחד. ה' שהוא "אלהינו" עתה ולא אלהי האמות, הוא עתיד להיות "ה' אחד", שנאמר "כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה'" (בנבואות צפניה, תרי עשר יד:מב), ונאמר "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו

מפתח סדרי התנ"ך

פסוקי יסוד באמונה במלכות ה' בעולם הוצבו בראשי הסדרים.

אצלנו שמע ישראל ה' ה' אחד: שהוא קבלת עול מלכות שמים, כדברי המשנה במסכת ברכות (ב,ב) אמר רבי יהושע בן קרחה: למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע? אלא כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה, ואחר כך יקבל עליו עול מצות.

וכן הפסוקים וקרא זה אלהי ואלהי קדוש קדוש ה' ז' מלא כל הארץ כבודו: (ישעיה ג:א), ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבודו ה' ממקומו: (יחזקאל ב:א) שהם פסוקי התגלות כבוד ה' לנביאיו. והם נקבעו בתפילותינו כיסוד התחייבותינו לקדש את שמו יתברך.

גם הפסוק בו קיבלו העם בימי אליהו את מלכות ה' הוצב בראש סדר: וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האל: (מלכים טז:א) ולראש סדר יח בישעיה נבחר הפסוק פה-אמר ה' מלך ישראל וגאלו ה' צ' אני ראשון ואני אחרון ומבדעדי אין א': שנקבע גם כאחד מפסוקי הזכרונות במוסף של ראש השנה.

ו' וּמִצֻּוֹן הַיּוֹם עַל־לְבַבְךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבִנְיָךְ וְדַבַּרְתָּ בָם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וְאֶתְחַנֵּן
 ה' וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכֶךָ וּבְקוֹמְךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת
 ו' ז' בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: וְהָיָה כִּג
 כ' כִּי־יִבְיֵאָךְ | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְךָ עָרִים גְּדוֹלוֹת וְטַבֹּת אֲשֶׁר לֹא־כִנְיֹת: וּכְתִיב
 ח' מְלֵאִים כָּל־טוֹב אֲשֶׁר לֹא־מְלֵאתָ וּבָרוֹת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא־חֻצַּבְתָּ כְּרָמִים
 ט' וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא־נִטְעַתָּ וְאֲכַלְתָּ וּשְׁבַעְתָּ: הַשְּׁמֹר לְךָ פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה
 י' אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֵתוֹ
 י"א תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשְׁבַּע: לֹא תִלְכֹּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים
 י"ב אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֶיכֶם: כִּי אַל קִנְאָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פֶּן־יִחַרְהֹ אַף־יְהוָה
 י"ג אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: לֹא תִנְסֹו אֶת־יְהוָה כִּד
 י"ד אֱלֹהֵיכֶם כְּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמֶּסָּה: שְׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

תרגום אונקלוס

מפקדך יומא דין על לךך ד ותתננון לבניך ותמלל בהון במתבך בביתך ובמקדך בארחה ובמשכבך ובמקומך ה ותקטרנון לאת על יךך ויהון לתפלין בין עיניך ו ותכתבנון על מזוזין ותקבענון בספי ביתך ובתריעיך ז ויהי ארי זעלנך יי אלהך לארעא די קיים לאבקהך לאברהם ליצחק וליעקב למתן לך קרוין רברבן וטבן די לא בניתא ח ובתיך מלן כל טוב די לא מלייתא וגבין פסילן די לא פסלתא פרמין וזיתין די לא נצבתא ותיכול ותשבוע ט אסתמר לך דילמא תנשי ית דחלתא דיי די אפקך מארעא דמצרים מבית עבדוּתא י ית יי אלהך תדחל וקדמוהי תפלח ובשמה תקים יא לא תהכון בתר טעות עממיא מטעות עממיא די בסתרניכון יב ארי אל קנא יי אלהך שכנתה בינך דילמא יתקף רגזא דיי אלהך בך וישצף מעל אפי ארעא יג לא תנסון קדם יי אלהכון כמא די נסתון כנסיתא יד מטר תטרון ית פקודיא דיי אלהכון

פירוש רש"י

תורה, זמן שכיבה וזמן קימה: (ה) וקשרתם לאות על ידך. אלו תפלין שבוזרוע: והיו לטטפת בין עיניך. אלו תפלין שבראש. ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טטפת, "טט" בכתפי שתיים, "פת" באפריקי שתיים: (ו) מזוזות ביתך. מזוזות כתיב, שאין צריך אלא אחת: ובשעריך. לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עירות: (ח) חצובים. לפי שהוא מקום טרשין וסלעים, נופל בו לשון חציבה: (ט) מבית עבדים. פתרגומו, "מבית עבדוּתא", מקום שהייתם שם עבדים: (י) ובשמו תשבוע. אם יש בך כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועובד אותו, אז "בשמו תשבוע", שמתוך שאתה ירא את שמו, תהא זהיר בשבועתך, ואם לאו לא תשבוע: (יא) מאלחי העמים אשר סביבותיכם. הוא הדין לרחוקים, אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם הצרך להזהיר עליהם ביותר: (יג) במסה. כשיצאו ממצרים שנסוהו במים, שנאמר: "ה'ש ה' בקרבנו" (שמות יג:טז):

אשרינו שזכינו בשנת ה'תש"ח ובשנת ה'תשכ"ז לראות בקיום ההבטחה שבפסוקים ז-ח.

וְעַד־תָּיו וְחֻקֵּי אֲשֶׁר צִוָּה: וְעֲשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יֵיטֵב
 לְךָ וּבָאֵת וּיְרַשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם: לְהַדְרִיךְ
 אֶת־כָּל־אֲיִכֶיךָ מִפְּנֵיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: כֹּה פִי־יִשְׁאַלְךָⁱ
 בְּנֶךְ מִחֵר לְאָמֹר מַה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם: וְאָמַרְתָּ לְבְנֶךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם
 וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: וַיִּתֵּן יְהוָה אוֹתוֹת וּמִפְתֵּיִם גְּדֹלִים
 וְרָעִים | בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם
 לְמַעַן הֵבִיא אֹתָנוּ לְתֵת לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:
 וַיִּצְוֵנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֲקִים הָאֵלֶּה לִירְאָה אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל־הַיָּמִים לְחֵיתָנוּ כִּהְיוֹם הַזֶּה: וַצְדָקָה תִּהְיֶה־לָנוּ
 כִּי־נִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר
 צִוָּנוּ: כִּי יִבְיָאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ כֹּו שְׁבִיעִי
 אֲשֶׁר־אָתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנִשְׁלַל גּוֹיִם־רַבִּים | מִפְּנֵיךָ הַחֲתִיל וְהִגְרָגְשִׁי
 וְהֶאֱמַרְי וְהִכְנַעְנִי וְהִפְרֹזִי וְהַחֲוִיל וְהִיבּוֹסִי שְׁבַעֲהָ גּוֹיִם רַבִּים וְעַצּוּמִים
 מִמֶּךָ: וְנִתְּנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵיךָ וְהִכִּיתָם הַחֲרָם תַּחְרִים אֹתָם לֹא־תִכְרַת

תרגום אונקלוס

וסהדוּתָהּ וְקִנְיֹוּתָהּ דִּי פִקְדֻן טו וְתַעֲבֹד דְּכִשְׁר וְדִתְקֹן קָדָם יי בְּדִיל דְּיֵיטֵב לך וְתַעֲבֹל וְתִירַת יְת אֲרַעָא טַבְתָּא דִּי קִיִּים יי לְאַבְרָהָם טו לְמַתְבַּר יְת
 כָּל בְּעַלֵּי דְבִכּוּד מִקְדָּמָךְ כְּמָא דִּי מַלִּיל יי יז אַרִי יִשְׁאַלְךָ בְּרַךְ מִחֵר לְמִימַר מָא סְהִדוּתָא וְקִנְיָא וְדִינָא דִּי פִקִּיד יי אֱלֹהֵינָא יְתִכּוֹן יְה וְתִימַר לְבָרַךְ
 עֲבָדִין הוֹינָא לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וְאַפְקֵינָא יי מִמִּצְרַיִם בְּיַד־אֲתִיקָא יט וְיִהֵב יי אֲתִין וּמוֹפְתִין רַבְרַבִּין וּבִישִׁין בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל אָנֶשׁ בֵּיתָה
 לְעֵינָנָא כ וְיִתְנָא אֲפִק מִתְמֵן בְּדִיל לְאַעְלָא יְתָנָא לְמִתְן לָנָא יְת אֲרַעָא דִּי קִיִּים לְאַבְרָהָם כָּא וּפִקְדָנָא יי לְמַעֲבַד יְת כָּל קִנְיָא הָאֵלִין לְמַדְחַל
 יְת יי אֱלֹהֵינָא לְטַב לָנָא כָּל יוֹמֵינָא לְקִינּוּתָנָא כְּיוֹמָא הַדִּין כַּ וְזִכּוּתָא תִּהָא לָנָא אַרִי נָטַר לְמַעֲבַד יְת כָּל תְּפִקְדָתָא הָדָא קָדָם יי אֱלֹהֵינָא
 כְּמָא דִּי פִקְדָנָא כַּ אַרִי יִעֲלַנְךָ יי אֱלֹהֵיךָ לְאַרְעָא דִּי אֵת עַלֵּל לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ וְיִתְרַךְ עַמְמִין סְגִיאִין מִן קְדָמָךְ חֲתָאִי וְגִרְגְּשָׁאִי וְאַמְרָאִי
 וּכְנַעֲנָאִי וּפְרוֹזָאִי וְחָוָאִי וּיְבוֹסָאִי שְׁבַעָא עַמְמִין סְגִיאִין וְתִקְפִין מִנְךָ כִּד וְיִמְסִרְנוּן יי אֱלֹהֵיךָ קְדָמָךְ וְתִמְחַנּוּן גְּמָרָא תְּגַמַּר יְתִהוּן לָא תְּגַזֵּר

פירוש רש"י

(טו) הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב. זו פְּשָׁרָה וְלִפְנֵים מִשׁוּרַת הַדִּין: (טז) כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךְ מִחֵר. יש מִחֵר שֶׁהוּא אַחַר זְמַן: (כג) וְנִשְׁלַל. לְשׁוֹן
 דְּבַר. וְהִיכֵן דְּבַר, "וְהֵמַתִּי אֶת כָּל הָעָם וְגו'" (שמות יז:לד); (יז) כִּי הִשְׁלַכְהָ וְהִתְנַזְּהָ, וְכֵן "וְנִשְׁלַל הַבְּרִזָּל" (להלן טו:לד):

מפתח סדרי התנ"ך

וְעֲשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה' (פסוק טז) הוּא הַפְּסוּק עֲלֵיו הַסְּמִיכוֹ חֲכָמִים דִּינֵי מִמוֹנוֹת שׁוֹנִים בְּהֵם מַחֻיב אָדָם לַפְּשָׁרָה מִמוֹנִית וְלִוְיָתוֹר עַל מִמוֹן לִפְנֵים
 מִשׁוּרַת הַדִּין. וְעֵינֵי בְּרַמְב"ן כָּאֵן. בְּמַסְפֵּר מִקוּמוֹת מַלְמַדַּת הַתּוֹרָה אֵת עַקְרוֹנוֹת עֲשִׂיַת הַמִּמוֹן. הַאיסוּר הַהַרְוִיחַ כַּסְפִּים תוֹךְ נִיצוֹל חוּסֵר הַיַּדַּע שֶׁל
 הַשְּׁנִי נִמְצָא בְּרֵאשׁ סֵדֵר כ כּ בּוִיקְרָא וְכִי־תִמְקְרוּ מִמֶּכָּר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו: הַחֻבָּה לְסִייעַ כְּלַכְלִית לְמִי שֶׁמִּתְמוּטֵט תוֹךְ
 אִיסוּר לְנַצֵּל אֵת מִצּוֹקְתוֹ לְעֲשִׂיַת רוּחוּסִים נִמְצָא בְּשׁוּנֵי רֵאשֵׁי סֵדְרִים. בְּרֵאשׁ סֵדֵר יז בְּשִׁמוֹת אִם־כֶּסֶף תִּלְוָה אֶת־עַמִּי אֶת־הָעֲנִיל עִמָּךְ לֹא־תִהְיֶה לּוֹ כְּנֶשֶׁה
 לְאֶת־שִׁמּוֹן עֲלֵיו נִשְׁפָּךְ: וּבְרֵאשׁ סֵדֵר כָּא בּוִיקְרָא וְכִי־יִמּוֹךְ אָחִיךָ וּמִטָּה יָדוֹ עִמָּךְ וְהַחֲנוּקָתָ בּוֹ גֵר וְתוֹשֵׁב וְחֵי עִמָּךְ: אֶל־תִּקַּח מֵאִתּוֹ נִשְׁפָּךְ וְתִרְבִּית וְיִרְאָתָ
 מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ: הַחֻבּוֹת לְוֹתֵר מִכּוּשֵׁי לְטוֹבַת הַחַלְשִׁים בַּחֲבֵרָה נִמְצָאִים בְּשׁוּנֵי רֵאשֵׁי סֵדְרִים בַּחֲמוּשׁ דְּבָרִים. בְּרֵאשׁ סֵדֵר יג הַחֻבּוּה לְהַלוּוֹת גַּם
 עַרְב שְׁמִיטַת כַּסְפִּים כְּשִׁישׁ חֲשַׁשׁ שֶׁחֻבּ יוֹשֵׁמֵט כִּי־יִהְיֶה בְךָ אֲבִיוֹן ... לֹא תֵאֱמָן אֶת־לְבַבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאָחִיךָ הָאֲבִיוֹן: וְהַחֻבּוּה לְהַשְׁאִיר תְּבוּאָה
 שֶׁנִּשְׁכַּחָה נִמְצָאָת בְּרֵאשׁ סֵדֵר כ שֶׁם כִּי תִקְצֹר ... וְשִׁכַּחְתָּ עִמָּר בְּשׂוּדָה לֹא תִשׁוּב לְקַחְתּוֹ לְגַר לִיתוּם וְלֹא־לְמַנְהָ יִהְיֶה לְמַעַן יִבְרַכְךָ ה' אֵל בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ:

ו
 כה להם ברית ולא תחנם: ולא תתחתן בהם בתך לא תתן לבנו ובתו
 כו לא תקח לבנד: כִּי־יִסִיר אֶת־בְּנֶךָ מֵאֲחֵרֵי וְעִבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה
 כז אֶף־יְהוָה בְּכֶם וְהִשְׁמִידְךָ מֵהָר: כִּי אִם־כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבַּחַתֵּיהֶם תִּתְּצוּ
 כח ומִצְבַּתֶּם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשִׁירֵהֶם תִּגְדְּעוּן וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ: כִּי עַם
 קדוש אתה ליהוה אלהיך בך בחר יהוה אלהיך להיות לו לעם סגלה
 כט מכל העמים אשר על־פני האדמה: לא מרבכם מכל־העמים חשק יהוה
 ל בכם ויבחר בכם כִּי־אַתֶּם הַמְעֻט מִכָּל־הָעַמִּים: כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם
 ומשמרו את־השבעה אשר נשבע לאבותיכם הוציא יהוה אתכם ביד
 לא חזקה ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך־מצרים: ויַדְעַתָּ כִּי־יְהוָה
 אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי
 לב מצותו לאלף דור: ומשלים לשנאיו אל־פניו להאבידו לא יאחר לשנאו
 לג אל־פניו ישלם־לו: ושמרת את־המצוה ואת־החקים ואת־המשפטים
 אשר אנכי מצוך היום לעשותם:

תרגום אונקלוס

להון קים ולא תרחם עליהון כה ולא תתחתן בהון ברתך לא תתן לברה וברתה לא תסב לברך כו ארי ישעין ית ברך מבתר פלחני ויפלחון
 לטעות עממיא ויתקף רגזא דיי בכון וישצף בפריע כו ארי אם כדין תעבדון להון אגוריהון תתרעון וקמתהון תתברון ואשריהון תקוצצון
 וצלמי טעותהון תוקדון בנורא כה ארי עם קדיש את קדם יי אלהך בך אתרעי יי אלהך למהוי לה לעם חביב מכל עממיא די על אפי ארעא
 כט לא מדסגיאין אתון מכל עממיא צבי יי בכון ואתרעי בכון ארי אתון זערין מכל עממיא ל ארי מדרחם יי יתכון ומדנטר ית קנמא די קיים
 לאבהתכון אפיין יי יתכון בידא תקיפא ופרקך מבית עבדותא מידא דפרעה מלכא דמצרים לא וידע ארי יי אלהך הוא אלהים אלהא מהימנא
 נטר קנמא וחסדא לחמיהי ולנטרי פקודהי אלפי דין לב ומשלים לסנאוהי טבון די אנון עבדין קדמוהי בחייהון לאובדיהון לא מאחר עבד טב
 לסנאוהי טבון די אנון עבדין קדמוהי בחייהון משלים להון לג ויתטר ית תפקדתא וית קנמא וית דיניא די אנא מפקדך יומא דין למעבדהון

פירוש רש"י

שאמר "אדמה לעליון" (ישעיה ויג), וסנחריב שאמר "מי בכל
 אלהי הארצות" (שם יד:כא), וחירם שאמר "אל אני מושב
 אלהים ישבתי" (יחזקאל טז:מ): כי אתם המעט. הרי "כי" משמש
 בלשון "דהא": (ל) כי מאהבת ה. הרי "כי" משמש בלשון
 "אלא", "לא מרבכם חשק ה' בכם" אלא "מאהבת ה' אתכם":
 ומשמרו את השבעה. מחמת שמרו את השבעה: (לא) לאלף דור.
 ולהלן הוא אומר "לאלפים" (לעיל ה:יח), כאן שהוא סמוך אצל
 "לשמרי מצותיו" הוא אומר "לאלף", ולהלן שהוא סמוך אצל
 "לאהבי" הוא אומר "לאלפים": לאהביו. אלו שעושים מאהבה:
 ולשמרי מצותיו. אלו העושים מיראה: (לב) ומשלים לשנאיו אל
 פניו. בחייו משלים לו גמולו הטוב, כדי להאבידו מן העולם
 הבא: (לג) היום לעשותם. ולמחר, לעולם הבא, לטול שכרם:

(כד) ולא תחנם. לא תתן להם חן, אסור לו לאדם לומר כמה נאה
 גוי זה. דבר אחר, לא תתן להם חניה בארץ: (כו) כי יסיר את
 בנך מאחרי. בנו של גוי כשישא את בתך, "יסיר את בנך" אשר
 תלד לו בתך "מאחרי". למדנו שבן בתך הבא מן הגוי קרוי
 "בנך", אבל בן בנך הבא מן הגויה אינו קרוי בנך, אלא בנה,
 שהרי לא נאמר על בתו – לא תקח, כי תסיר את בנך מאחרי:
 (כז) מזבחתיהם. של בנין: ומצבתם. אבן אחת ואשיריהם. אילנות
 שעובדין אותן: ופסיליהם. צלמים: (כט) לא מרבכם. כפשוטו.
 ומדרשו, לפי שאין אתם מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם
 טובה, לפיכך "חשק ה' בכם": כי אתם המעט. הממעטין עצמכם,
 כגון אברהם שאמר "ואנכי עפר ואפר" (בראשית טו:כז), וכגון
 משה ואהרן שאמרו "ונחנו מה" (שמות יב:ד), לא כנבוכדנאצר